

Munvård för de äldre

— ett multiprofessionellt samarbete

En god munvård kan förbättra livskvaliteten och funktionsförmågan hos äldre personer. Enligt undersökningen Hälsa 2000 har majoriteten av alla som är över 65 år egna tänder. Två tredjedelar av dem har tandköttsjukdomar, och var tredje har karies. Trots att tandlösheten minskat har var tredje 65–74-åring och hälften av dem som är äldre än det förlorat alla sina tänder – sammanlagt gäller det drygt 100 000 män och drygt 200 000 kvinnor. Var tredje åldring som använder helprotes i övre käken, och som i övrigt är i gott skick, har en inflammation under protesen. Inom anstaltsvården är inflammationer ännu mycket vanligare. Ännu återstår alltså mycket att göra.

Muninflammationer är ett omfattande folkhälsoproblem. Vi vet ju att de kan öka risken för hjärt- och kärlsjukdomar och förvärrar diabetes och reuma och gör det svårare att behandla dem. Aspiration av bakterier från placken kan öka risken för lunginflammation. Tandlöshet minskar inte risken för muninfektioner, eftersom protesbärare har mera bakterier i munnen än de som inte har protes. En öm och torr mun är en beaktansvärd riskfaktor när det gäller viktminskning och undernäring hos äldre och hos sjuka.

Äldre personers munvård kan skötas bäst om tandvårdspersonalen samarbetar med den övriga hälso- och socialvårdspersonalen. Ett multiprofessionellt samarbete av det slaget kommer att bli ännu viktigare då antalet äldre ökar, och allt flera har egna tänder i munnen. När en äldre människas funktionsförmåga avtar så att det blir svårt att själv sköta munnen kommer ansvaret för den dagliga rengöringen att vila på fackpersonalen inom vårdsektorn eller på de egna. Vid behov måste tandvårdspersonalen kunna bistå dem i det arbetet. När antalet äldre ökar kraftigt måste man beakta den ökade efterfrågan på tjänster inom munhälsovården och när man allokering resurser. Att förebygga och behandla munsjukdomar hos de äldre är en utmaning för hela tandvårdspersonalen. För att lyckas måste man vara beredd att ta till nya verksamhetsmodeller och ny arbetsfördelning utan fördomar. Av tandläkarna kommer det allt oftare att krävas specialkompetens vid behandling av äldre patienter, eftersom man måste kunna beakta patientens sjukdomar och medicinering, och behandla munproblem som kan vara mycket komplicerade.

Både sjukdomar och de mediciner som används för att behandla dem kan minska salivavsöndringen eller förändra salivens sammansättning så att dess antimikrobiella effekt minskar. Då kan munsjukdomar framskrida snabbt och på ett svårförutsebart sätt. Därför är det viktigt att fackpersonalen inom social- och hälsovården ibland i lämpliga sam-

manhang med några frågor orienterar sig om hur det står till med den dagliga munvården, och på det sättet kartlägger behovet av munvård. Man skall uppmuntra de äldre att själva rengöra munnen, och man skall ge både dem och de egna som vårdar dem råd i frågor som berör munhälsovården. Om det behövs skall man också hjälpa dem att söka tandvård. Om en åldring inte längre själv kan upprätthålla sin munhygien skall man på ett finkänsligt sätt ställa upp med hjälp och råd. Munvården är en del av det totala vårdarbetet, och en faktor som höjer dess kvalitet.

Munsjukdomarna borde fås under kontroll och behandlade medan patienten ännu är i god kondition. Man skall på alla tänkbara sätt främja de äldre patienternas möjligheter till regelbundna tandläkarbesök. Vård- och serviceplanen för hemvårdens klienter borde också omfatta en plan för munvården, som har gjorts upp av någon med utbildning inom munhälsovården. Den personliga skötaren borde sedan följa med hur planen förverkligas vid hembesöken. Alla patienter inom långvården borde kunna erbjudas undersökning av en tandläkare så fort som möjligt efter att de tagits emot på en vårdanstalt.

Tandläkarförbundet har grundat en arbetsgrupp med bred bas för att behandla äldretandvården. Gruppen har sammanställt information om munsjukdomar hos äldre, hur de skall behandlas och förebyggas, rekommendationer beträffande den dagliga vården och hur vårdtjänster skall ordnas under rubriken "Ikäihmisten suun hoito – opas sosiaali- ja terveystien henkilöstölle" (Tandvård för åldringar – anvisningar för personalen inom social- och hälsovården). Undersökningar visar att den personal inom social- och hälsovården som vårdar äldre inte har tillräcklig kunskap om sjukdomar i munregionen och daglig munvård. Anvisningarna utgör en användbar handbok för dem som arbetar inom vården, och fungerar som lärobok vid läroanstalter inom social- och hälsovården. Den kan också erbjuda fackpersonalen inom munhälsovården ett koncentrerat informationspaket.

Arbetsgruppen har bestått av representanter för Finska Tandläkarsällskapet Apollonia, Finlands kommunförbund, Stakes, Fackförbundet för munhälsovården och Odontologiska institutionen vid Helsingfors universitet. Ställningstagandet för att främja munhälsan hos de äldre får mera tyngd av den bredd den bakomliggande arbetsgruppen har. Därför är anvisningarna också användbara för tandläkare när de eftersträvar att förbättra den äldre befolkningens munhälsa och att förbättra vårdutbudet för dem.

PIRKKO PAAVOLA,
AIRA LAHTINEN,
ANJA AINAMO